

Musiikintutkimuksellisia kohtaamisia

Meri Kytö, Lasse Lehtonen ja Tuire Ranta-Meyer

.....

Keväällä, suomalaisuuden päivänä 12. toukokuuta, oppialamme, sen parissa toimivat tutkijat ja opettajat sekä muut sivistysyliopiston puolestapuhujat saivat kuulla suurenmoisen uutisen. Koneen Säätiö lahjoitti viidelle yliopistolle yhteensä 4,5 miljoonaa euroa vahvistamaan taiteiden tutkimuksen ja taiteellisen tutkimuksen asemaa. Erilaisten keskusteluiden ja yhteydenottojen perusteella säätiö oli havainnut, että korkeakoulupoliittisissa uudistuksissa, strategioiden kirkastamisissa ja yliopistojen profilointiin liittyvisä ratkaisuisissa taiteen tutkimus oli jätetty sivuraiteelle. Sillä on kuitenkin hyvin ansiokkaat perinteet, laadukkaat tulokset ja tärkeä paikkansa osana humanististen alojen kirjoa. Säätiön johtajan Ulla Tuomarlan mukaan ”humanistisen tiedekunnan vetovoimaisuus perustuu juuri oppialojen tarjonnan monipuolisuudelle ja rikkaudelle” (Koneen Säätiö 2022).

Lahjoituksen myötä musiikintutkimuksen alalle tuli kipeästi kaivatujen taloudellisten resurssien ohella runsain mitoin toivoa. Ehkäpä Koneen Säätiön teko herätti yliopistot vaalimaan ja arvostamaan taiteiden tutkimusta – ja tekemään jatkossa myös omia panostuksia sen elinvoiman turvaamiseksi. Suomen musiikkitieteellisessä seurassa ja *Musiikki*-lehdessä toimitaan saman päämäärän eteen ”aus Liebe zur Kunst” eli siksi, että ala ja sen tulevaisuus ovat meille tärkeä asia. Nähtäväksi jää, miten viisi yliopistoa avustuksensa käyttävät.

Suomen musiikintutkimuksen kentän kevään 2022 toinen eittämättä keskeisin tapahtuma oli viimein kasvokkain järjestetty Suomen musiikintutkijoiden valtakunnallinen symposium, joka järjestettiin Jyväskylän yliopistolla 4.–6. toukokuuta. Tapahtuma oli onnistunut ja hyvätunnelmainen kokoontuminen, jonka ohjelmaan kuului yli neljäkymmentä esitelmää ja paneelia, salillinen postereita ja kolme kutsuttua esitelmää. Järjestelyvastuussa oli Suomen musiikkitieteellinen seura yhteistyössä Jyväskylän musiikkitieteen oppiaineen kanssa. Järjestelytoimikuntaa luotsasi lehtori Geoff Luck, apunaan lehtori Henna-Riikka Peltola, dosentit Kaarina Kilpiö ja Milla Tiainen seurasta, sekä koordinaattori Markku Pöyhönen Jyväskylän yliopistosta. Konferenssi sihteeri Gulnara Minkkisen hartioilla lepäsi suuri (mutta sutjakasti sujunut) käytännön järjestelyiden vastuu, jossa häntä auttoivat lukuisat opiskelija-avustajat.

Symposiumin teemana oli musiikin moninaiset yhteydet ja sen kyvyt luoda yhteyksiä ihmisten sekä asioiden välille. Esitelmäkutsussa kuvailtiin, miten ”[n]ykyisissä olosuhteissa, jotka ruokkivat maailmanlaajuisesti henkistä ja fyysistä epävarmuutta, on yhä tärkeämpää tutkia niitä inhimillisiä ja enemmän-kuin-inhimillisiä tapoja, joilla erilaiset tahot, toimijat ja kokijat voivat olla yhteydessä toisiinsa. [- -] Musiikissa itsessään yhdistyy monenlaisia elementtejä; musiikki voi toimia inhimillisiä ja enemmän-kuin-inhimillisiä ilmiöitä yhdistävänä tekijänä, mutta myös luoda juopaa ihmisten ja asioiden välille sekä vaarantaa jo olemassa olevia yhteyksiä.” (Esitelmäkutsu 2022.) Moni osallistuja varmaankin pohti myös esitelmähdotusta kirjoittaessaan, miten tärkeää musiikintutkimuksen alan ja sen kehityksen kannalta on kokoontua säännöllisin väliajoin yhteen symposiumin merkeissä. Pandemia muistutti, miten niinkin perinteinen ja itsestään selvä asia kuin keväinen symposium peruuntuessaan jättää yllättävänkin aukon kevään kalenteriin ja tutkijan vuodenkiertoon.

Kutsuttuina puhujina symposiumissa olivat professori Helmi Järviluoma Itä-Suomen yliopistosta, professori Eric Clarke Oxfordin yliopistosta ja professori emeritus Simon Frith Edinburghin yliopistosta. Professori Järviluoma puhui otsikon ”Musiikin ja ympäristösuhteiden tutkimus – sensobiografinen perspektiivi” alla sensobiografisen kävelyn menetelmää ja sen kehittämisen taustoista. Esitelmä jakautui kolmeen osioon: aistikokemusten medioitumisen muutoksiin arkipäivän tasolla, keholliseen muistamiseen sekä aistiyhteisten (*sensory commons*) tematiikkaan. Järviluoma selvensi humanistisen tutkimuksen kentällä tapahtunutta elämäkerrallista käännettä 2000-luvun alussa, sekä suomalaisen äänimaisema-tutkimuksen omaleimaista etnografista metodologiaa sensobiografisen kävelyn taustoina. Esitelmässä kuultiin myös esimerkkejä mittavasta ylisukupolvista aistimuistoja tutkivasta SENSOTRA-tutkimushankkeesta, joka tuli päätökseen viime vuonna.

Professori Clarcken otsikko oli ”Entangled: An Ecological Perspective on Music and Connection”. Hän painotti luennossaan musiikin merkitystä tavoissa, joilla ihminen on uppoutunut ja kietoutunut ympäristöönsä. Viitaten antropologi Tim Ingoldin ajatukseen ihmiselämästä linjojen yhteenpunoutuneina kimppuina ja biologi Merlin Sheldraken tutkimuksiin sienistä rihmastoineen Clarcken esitelmä kyseenalaisti subjektiviteetin ensisijaisuuden musiikillisessa toiminnassa nostaten intersubjektivisuuden ensisijaiseksi. Tämä ensisijaisuus on huomattavissa myös tilanteessa, jossa musiikkia kuunnellaan tai soitetaan yksin. Musiikki on tällöin eräänlainen virtuaalinen läsnä oleva henkilö, joka voi lohduttaa ja puhuttelee,

toimii tukijana ja psykologisena ankkurina. Luento oli Clarcken sanoin ekologisen lähestymistavan ylistys.

”Against individualism in popular music studies” oli professori emeritus Frithin esitelmän otsikko, jolla keskustelu yhteyksistä luontevasti jatkui. Tässä puheenvuorossa Frith otti laajan sosiologisen lähestymistavan musiikillisiin yhteyksiin pohtimalla kontaktien, ystävien ja läheisten roolia muusikoksi kasvamisessa ja muusikoiden erilaisissa uravaiheissa. Vanhempien, sisarusten ja kotiympäristön tärkeys musiikillisten yhteyksien luomisessa ilmenee erilaisissa yksityiskohdissa kuten: onko kotona totuttu puhumaan musiikista, onko kotona saatavilla soittimia, onko tilaa jossa soittaa? Esimerkiksi rumpusetti tarvitsee oman harjoittelutilansa. Yhtenä kiintoisana esimerkkinä Frith kertoi, että naiskitaristeilla on usein kitaristi-isä mutta ei veljiä. Isät kun yleisemmin opastavat poikiaan kitaran soittamisessa, ja jos poikia ei ole, syntyy musikointisuhde helpommin isän ja tyttären välille. Moni yhteys on sattumanvarainen (hyvä tai huono musiikinopettaja) ja jotkut yhteyksistä ovat pikemminkin yhteyksien katkaisemista (jotkut esiintymistilat hylkivät tiettyjä ihmisryhmiä). Läpi esitelmän jatkui vahva ajatus siitä, että musiikki on lähtökohtaisesti yhdessä rakentuva ilmiö.

Symposiumin yhteydessä seura jakoi vuotuisen musiikintutkimuksen alan opinnäytepalkinnon yhdessä Suomen etnomusiikologisen seuran (SES) kanssa. Molempien seurojen edustajista koottu palkintotyöryhmä valitsi vuonna 2021 valmistuneeksi parhaaksi musiikintutkimuksen opinnäytteeksi Teppo Reinikaisen (musiikkitiede, Turun yliopisto) pro gradun *”And for this gift I feel #blessed” – Authenticity in the Covers of Leo Moracchioli and Robyn Adele Anderson*. Populaarimusiikin ja mediakulttuurin tutkimuksen aloille monipuolisesti sijoittuva opinnäyte tarkastelee cover-kappaleiden ja niitä esittävien artistien autenttisuutta kahden, eri musiikkigenrejä edustavan tapausesimerkin kautta. Lisäksi työryhmä myönsi tunnustuspalkinnon kahdelle lopputyölle: Jenni Ahosen (musiikkitiede, Jyväskylän yliopisto) pro gradulle *”Hyvä yleisö on tervetullutta uudelleenkin” – yleisötyön diskurssit Rondo Classic -lehdessä* ja Hanna Pinnan (musiikkitiede, Helsingin yliopisto) pro gradulle *Kilpailumusiikin merkitykset cheerleadingissa: Miksi musiikkia tarvitaan ja miten se tilataan?* (Ks. Kilpailu 2022.)

Jyväskylän tapahtuma oli järjestykseltään kahdeskymmenesviides, vaikka tapahtuman nimessä oli järjestysnumero 26. Epäselvyys tapahtuman järjestysnumerosta on hyvin ymmärrettävissä, koska vuonna 2020 tapahtumaa ei järjestetty lainkaan vaan siirrettiin vain muutamaa viikkoa ennen tapahtuman alkua vuodelle eteenpäin. Seuraava, vuoden 2024 symposium, voisi siis hyvin olla järjestysnumeroltaan vaikkapa 26bis.

Symposium päättävässä puheenvuorossa seurojen puheenjohtajat Elina Seye ja Milla Tiainen kertoivat, että musiikintutkimuksen alan nykyisten rajallisten resurssien vuoksi seurojen hallitukset ovat tehneet päätöksen järjestää musiikintutkijoiden symposium tästä lähtien vain joka toinen vuosi. Seuraava symposium pidetäänkin vasta vuonna 2024, jolloin on myös Suomen etnomusikologisen seuran 50-vuotisjuhla. Paikkana toimii Joensuu ja symposium järjestetään yhteistyössä Itä-Suomen yliopiston kanssa. Niinä keväinä, jolloin symposiumia ei järjestetä, seurat tulevat kuitenkin organisoimaan pienimuotoisempia, erityisesti alan jatko-opiskelijoille suunnattuja seminaareja sekä muita tapahtumia eri yhteistyötahtojen kanssa.

Symposiumyleisöä Jyväskylässä ihastuttaneet laulu- ja kuoroesitykset, kuten kehoja ja mieliä varmasti liikuttanut Emännät-trion tulkinta Gloria Gaynorin kappaleesta ”I will survive”, muistuttivat omalla tavallaan tiedeyhteisön tämänhetkisestä vaikkakin pitkään jatkuneesta pinteestä. Yhteiset kasvokkaiset tapahtumat kohtaamisineen ovatkin usein yksinäiseksikin puurtamiseksi muodostuvan tutkijantyön motivoiva ja perspektiiviä luova elementti, tapahtuvat ne sitten tieteellisen ohjelman puitteissa tai seminaaritauolla hyvin varustellun kahvipöydän lomassa kuten nyt Jyväskylässä. Vaikka vuotuisesta kasvokkaisesta symposiumista joutuisimmekin tällä erää luopumaan, voivat pienemmät tapahtumat olla aivan yhtä hedelmällisiä tutkimustellisten yhteyksien luoja.

* * *

Musiikki niin ikään luo osaltaan yhteyksiä tutkimusalan sisällä ja kokoaa yhteen lehden sivuille alan tutkimusta neljästi vuodessa. Tässä numerossa julkaistaan kaksi vertaisarvioitua artikkelia, kaksi lektiota ja kirja-arvio. Simo Muirin artikkeli, ”Mustan miehen musiikkia’: Suomenjuutalaisten jazzmuusikoiden nimenvaihdot ja identiteetin neuvottelu 1920–40-luvuilla”, tarkastelee ”suomalaisen” tai ”amerikkalaisen” jazzmuusikkojen imagon luomista nimenvaihdolla ja toisaalta oman etnisen alkuperän häivyttämistä ajoittain ksenofobisessa ja antisemitistisessä ilmapiirissä. Artikkelissa analysoidaan, miten muusikot ovat neuvotelleet muusikkoidentiteettiään suomalaisuuden, suomenruotsalaisuuden, juutalaisuuden sekä afrikkalaisamerikkalaisen jazzin suhteen. Esimerkkeinä tutkittavaan ilmiöön Muir käyttää Manulkinin perheen sisarusia ja Jaakko Furmania. Rebecka Ahvenniemen artikkeli, ”Three Modes of Estrangement: Musical Explorations of the Modern Manifestation of the Free Self” esittää, että oletus siitä, että ihminen irrallisena yksilönä muodostaa suhteen mu-

siikkiin ei johda suurempaan vapauteen vaan vieraantumiseen. Artikkeleli nimeää kolme vieraantuneisuuden moodia nojautuen hermeettiseen tulkinnan traditioon. Kriittisen teorian näkökulmaa noudattaen oletus vapaasta, kontekstista riippumattomasta ”itsestä” on artikkelin kritiikin kohteena.

Kristian Wahlströmin lektio väitöskirjastaan *Student-Centered Musical Expertise in Popular Music Pedagogy and Hard Rock Groove – a Design-Based and Psychodynamic Approach* käsittelee Wahlströmin kehittämää lähestymistapaa populaarimusiikin instrumenttiopetukseen. Kyseinen pedagoginen malli pyrkii yhdistämään opiskelijälähtöisen opetuksen ja opettajan musiikillisen asiantuntijuuden edut. Wahlströmin monitieteellinen tutkimus syventää teoreettista ymmärrystä siitä, miksi opiskelijälähtöisyys on tarpeellista erityisesti populaarimusiikin opetuksessa psykodynaamisesta näkökulmasta. Outi Valon lektio väitöskirjansa *Kansanmusiikin keruu ja kansallinen katse: Erkki Ala-Könnin tallennustyö toisen tasavallan Suomessa vuosina 1941–1974* tarkastustilaisuudessa esittelee työn keskeisen sisällön. Tutkimuksessa tarkastellaan yhtä keskeistä arkistojen portinvartijaa, kansanmusiikin tallentajaa ja tutkijaa Erkki Ala-Könniä sekä hänen toimintaansa vuosien 1941 ja 1974 välisenä aikana. Valo esittää, että Ala-Könnin näkemykset ja valinnat muokkasivat ja hallitsivat kuvaa suomalaisesta kansanmusiikista arkistokokoelmien sisältöjen lisäksi niin kansanmusiikin tutkimuksessa, Yleisradion ohjelmapolitiikassa kuin kansanmusiikki-tapahtumissakin. Kesänumeron päättää Aleks Hukan kirja-arvio musiikkitieteen professori emeritus Eero Tarastin elämäkerrasta *Moi ja Soi* (Teos 2021).

Toivomme kesäisiä lukuhetkiä *Musiikin* parissa,

Meri Kytö, Lasse Lehtonen ja Tuire Ranta-Meyer

Lähteet

Esitelmäkutsu 2022. Suomen musiikintutkijoiden 26. valtakunnallinen symposium. Tark. 9.6.2022. <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/mutku/tutkimus/konferenssit-seminaarit/symposium2022/call-for-papers>

Kilpailu 2022. Musiikintutkimuksen opinnäytekilpailun voittaja on valittu. Tark. 9.6.2022. <https://www.mtsnet.fi/2022/05/10/musiikintutkimuksen-opinnaytekilpailun-voittaja-on-valittu-%EF%BF%BC/>

Koneen Säätiö 2022. “Heikoille jäänyt taiteiden tutkimus saa lisää puhtia Koneen Säätiön tuella”. Uutinen 12.5. säätiön sivuilla. Tark. 9.6.2022 <https://koneensaatio.fi/uutiset/heikoille-jaanyt-taiteiden-tutkimus-saa-lisaa-puhtia-koneen-saation-tuella/>